

א-כ ודרשינן: שתהא ברית אמורה במלח! (36)

כלומר – שלא יפסוק המלח מהקרבנות לעולם, ומשמע שזה לעיכובא, דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: מכאן אתה לומד שמעכבת: נאמר כאן גבי קרבנות "ברית מלח עולם הוא", ונאמר להלן אצל פינחס "ברית כהונת עולם" – כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה שהרי רק הכהנים

במליחת המנחות כתב שהוא נכלל עם מצות המנחה, כבליה ויציקה, ועל כרחק משום שמליחת הקרבנות הוא חלק מצורת המנחה עצמה, מה שאין כן בשאר הקרבנות שהוא דין בפני עצמו, וכמו שנתבאר שלכן אינו מעכב גם כן.

אולם החשק שלמה מפרש בדעת הרמב"ם [וכן מצדד הליקוטי הלכות] שאין כל חילוק בין מנחה לקרבנות, אלא מאחר שבשאר הקרבנות היו מולחין רק את האימורין, והרי אפילו לא הקטירין כלל נתכפרו הבעלים בדם, משום כך גם כשלא מלחין כשר הקרבן, שהרי נזרק דמו כדין, אבל במנחה שהיו מולחין את הקומץ, והרי בו תלוי כל ריצוי המנחה, ועל כן מאחר שמליחה מעכבת פסולה המנחה, והחזו"א [כה יח] גם כן נוקט כך בדעת הרמב"ם, אלא שהוסיף וחיידש שהקטרת האימורין בלא מליחה הרי היא הקטרה כשירה, ומשום שכל דין עיכוב המליחה אינו אלא בדבר שבו תלוי עיקר ריצוי הכפרה, אבל באימורין שאין הריצוי תלוי בהם, הרי ההקטרה עצמה של האימורין שלא נמלחו כשירה. ויעויין מה שהובא בזה בהערות לקמן [כא א].

והנה יש נפקא מינה בין שני ביאורים אלו לענין מנחת כהן ומנחת נסכים שאינן נקמצין, שהגרי"ז מדקדק מלשון הרמב"ם שם, שהדין הנאמר במסויים במנחות, אינו אלא בקומץ המנחה, ולא במנחה שהיא כליל, שבמנחות אלו דין מליחתן הוא כמו בשאר הקרבנות שאינו מעכב, אבל לפי ביאור החשק שלמה והחזו"א פשוט הוא שיהיה עיכוב בהם כשלא נמלחו, שהרי הריצוי הוא על ידי הקטרת כל המנחה, וכן

להגיש דוקא בסמוך לקרן מערבית דרומית, או שיכול להתרחק יותר מן הקרן, שגם שם קרוי "לפני ה'", עיי"ש, ולכאורה לפי המבואר לעיל שצריך יסוד בהגשה, וכמו שהוכיחו התוס' בזבחים שם [ד"ה בדרום] שגם רבי אליעזר מודה בדין זה, אם כן ודאי שצריך להגיש בסמוך לקרן, שרק שם היה יסוד, וצ"ע.

36. שיטת הרמב"ם [איסורי מזבח ה יב] שמליחה מעכבת במנחה אבל לא בשאר הקרבנות, וביאר הכסף משנה שהרמב"ם גרס בבריתא "מלח ברית", כרבינו תם שהובא בתוס', שזה פסוק הנאמר במנחה בלבד, ומפרש שבוה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, שר"י סובר שמליחה מעכבת רק במנחות, ור"ש שאמר "אי אפשר לקרבנות בלא מלח", כלל בדין זה גם שאר הקרבנות.

וביאר בזה הגרי"ז [לקמן סז ב] שבדין מליחה נאמרו ב' דינים, א', דין כללי הנאמר בכל הקרבנות שצריך למולחם, וכמו שלומדים בגמרא לקמן מפסוקים, ב', דין מליחה שנאמרה באופן מיוחד ומסויים במנחות, כנאמר בפרשת מנחה "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח", והנה הדין הראשון אינו מעכב, משום שאינו חלק מעצם הקרבן, אלא דין נוסף הוא שצריך למלחו, אבל הדין שנתחדש במנחות, הרי הוא דין הנאמר במנחה עצמה, ועל כן הוא מעכב, משום שהוא שינוי מצורת המנחה, מכמו שהיא צריכה להיות נעשית, והגרי"ז הוכיח גם כן יסוד זה מדברי הרמב"ם בספר המצוות, שמנה דין מליחה בכל הקרבנות כמצוה בפני עצמה, אבל

מקריבים, כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח!⁽³⁷⁾

מבואר בברייתא שלפי כולם מלח מעכב, וקשה לרב שאומר דוקא מה שהחזיר הכתוב הוא מעכב?

ומתצינן: אמר רב יוסף: רב שאומר מלח לא מעכב, כתנא דמתניתין דידן סבירא ליה, דאמר: לא מלח — כשר!

אמר ליה אביי לרב יוסף: אי הכי שאמרת שמה שכתוב במשנה "לא מלח", פירושו לא מלח כלל, אם כן מה שכתוב במשנה "לא

יצק", נמי נפרש שלא יצק כלל, וכי אפשר לומר כן, והרי יציקה מעכבת!?

אלא על כרחך מה שכתוב: "לא יצק" היינו לא יצק כהן אלא זר. ואם כן הכא נמי נפרש "לא מלח", לא מלח כהן אלא זר, אבל לא מלח כלל, מודה התנא של המשנה לרבי יהודה ורבי שמעון, דפסול. וקשה לרב!?

ומתצינן: אמר ליה רב יוסף: "לא מלח" שכתוב במשנה, אי אפשר לפרש "לא מלח כהן אלא זר" דוכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח ששם מולחין את הקרבן?⁽³⁸⁾ והרי זר אסור לו להכנס לעזרת כהנים. ועל

יהיה נפקא מינה לענין לבונה הבאה בבזיכין ולבונה הבאה בפני עצמה, וכמו שהעיר הליקוטי הלכות שהרמב"ם לא הזכיר בדבריו שיש עיכוב בהם כשלא נמלחו.

37. המשך חכמה [פרשת ויקרא] מבאר שמחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון היא האם בבמה היה גם כן מצות מליחה בקרבנות, ש"ש תלה הדבר כהונה ואמר "כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה וכו'", משום שסובר שבבמה שאין דין כהונה, לא נאמרה גם כן מצות מליחה, מפני שהברית עם המלח היתה רק עם אהרן וזרעו, וכתב עוד שלפי רבי שמעון מובן מדוע נאמרה מצות מליחה בפרשת מנחה, אף על גב שמרבים מפסוקים להצריך מליחה בכל הקרבנות, והטעם משום שיש תנאים הסוברים לקמן [ק"ג א] שאין מנחה קריבה בבמה, ומאחר שגם מליחה איננה בבמה, משום כך נאמרה גם כן המליחה אצלה, להורות שרק במקום שהמנחה קריבה, קיימת גם כן מצות המליחה.

38. בפשוטו הכונה היא מצד האיסור שבדבר, וכן פירש רש"י ביומא [מה א], אולם הקשה

הטהרת הקדש [וכבר הקשה כן בשיטה מקובצת, עיי"ש] מדוע אי אפשר לפרש המשנה באופן שהזר עבר ועלה על המזבח, ובוזה השמיענו התנא שכשר, ועל כן רצה לפרש, שהיה פשוט לחז"ל שכל עבודה הנעשית על גבי המזבח, אינה כשירה אלא בכהן, והביא בשם המשנה למלך [ביאת מקדש ט טו] שרצה גם כן לפרש על דרך זה, לפי דעת התוס' והרמב"ן הסוברים שאין איסור מן התורה לזר ליכנס מהמזבח ולפנים כשאינו עובד עבודה המסורה לכהנים, ועיי"ש.

עוד הקשה הטהרת הקדש דאמנם מליחת הקומץ היתה נעשית בראש המזבח, אבל מן התורה הלא אפשר לעשותה גם ברצפה, ואם כן אין המליחה עבודה הצריכה כהונה, שהרי אינה צריכה מזבח, והניח בצ"ע, וכדבריו מבואר גם כן בלחם משנה [איסורי מזבח ה יב] עיי"ש, אולם החזו"א [כה טו] כתב להוכיח מסוגיין שהמליחה היא בדוקא בראש המזבח, ומשום שדין המליחה ליעשות כשכבר הקומץ מוכן להקטרה, ואם מלח למטה פסול, ולכאורה דבריו ז"ל צריכים תלמוד, שהרי מבואר לקמן [כא ב] שהיו מולחים בראש מזבח החיצון את הקטרת,

כרחק "לא מלח" היינו שכשר אפילו לא מלח כלל וכדברי רב⁽³⁹⁾.

והוינן בה: וכי לא תנא ביה קרא במלח? והכתיב עוד קרא "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח"?

ואיבעית אימא: מודה רב שמלח מעכב, כיון דכתיבא ביה "ברית", כמאן דתנא ביה קרא לעיכובא דמיא!⁽⁴⁰⁾

ומתריצינן: ההוא הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח", — מיבעיא ליה לכדתניא: אילו נאמר "כל קרבן במלח" שומע אני אפילו עצים ודם יוצרכו מלח בהקרבתם שהרי נקראו "קרבן", תלמוד לומר "מנחה" ודורשים: מה מנחה מיוחדת שאחרים באין לה חובה, שאי אפשר להקריבה כמות שהיא על המזבח, אלא טעונים עמה דברים אחרים כדי להקריבה, והיינו, שמביאין עצים לצורך

מתוך דברי הגמרא עד כאן, נתבאר, שמלח לא שנה בו הכתוב לעיכוב, אלא או שסוברים שמלח אינו מעכב, ומי שסובר שמלח מעכב, לומר זאת מזה שכתוב "ברית".

הדין אפילו במנחה שהמליחה בה מעכבת, ובאשר לקושית רב יוסף "וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח", כתב הלחם משנה שאין זה קושיא כ"כ, משום שאפשר להעמיד המשנה באופן שמלח הזר למטה מהמזבח, שאין זה מעכב שיהיה על המזבח בדוקא, והשער המלך [יום טוב ג ד ד"ה כתבתין] כתב שאפשר להעמיד המשנה גם כן כשעמד הזר על הרצפה ומלח משם על המזבח, ולא עלה על גביו, והחשק שלמה כתב שאפשר להעמיד המשנה כשעבר ועלה, ומכל מקום כשרה המנחה.

אולם הקשה הר"י קורקוס ממה שכתבו התוס' שמליחה טעונה כהן משום שהיא אחר קמיצה,

ומדוע הכשיר בזה הרמב"ם, ותירץ שאפשר להעמיד במנחת כהן ובמנחת נסכים שאינם נקמצות, ומשום כך אין צריך כהן במליחתן, שהרי אינה מקמיצה ואילך, עכ"ד, ומבואר בדבריו שהעבודות שאחר קמיצה שדינם בכהן, הוא גם כן מכח זה שהם אחרי קמיצה, ולכן במליחת מנחת נסכים אין צריך כהן, ואין זה רק דרשה שאחר קמיצה צריך כהונה בכל העבודות. ובאמת שלפי מה שהבאנו לעיל מהגרי"ז בדעת

הרי שאין דין המליחה ליעשות כשכבר הוא מוכן ועומד במקום הקטרתו, שהרי היה נקטר בהיכל על מזבח הזהב. ועוד כתב החזו"א שם, שמדין זה שמליחה צריכה ליעשות בראש המזבח בדוקא מוכח שמליחה היא עבודה שנאמרו בה דינים כיצד נעשית, ואין די במה שיש מלח על הקרבן, ועל כן אם מלח קוף לא קיים מצות מליחה.

39. התוס' לעיל [יח ב ד"ה ור"ש] כתבו טעם נוסף להצריך כהן, שמאחר והמליחה היתה נעשית אחר הקמיצה, והרי מקמיצה ואילך מצות כהונה, אם כן דינה גם כן בכהן, ועיין בהערה הבאה עוד מזה.

40. הלחם משנה [איסורי מזבח שם] כתב לבאר בדעת הרמב"ם, שלפי תירוץ שני שבגמרא חזרנו לפרש ד"לא הגיש" כהן אלא זה, אבל הגשה עצמה יתכן שמעכבת, וכדעת רבי יהודה ורבי שמעון דברייתא, ועל כן פסק הרמב"ם כמותם שהגשה מעכבת, [עכ"פ במנחה, וכמו שנתבאר בהערות למעלה], וכן פסק [פסולי המוקדשין יא ז] שמלח זר כשר, ומסתימת דבריו משמע שכן

הנאכלים לכהנים, טעונה מלח? תלמוד לומר "קרבן", לומר לך: קרבן דהיינו הקומץ הקרב למזבח, טעון מלח, ואין מנחה כולה טעונה מלח!

ואין לי טעון מלח אלא קומץ, מנין לרבות את הלבונה? מרבה אני את הלבונה מסברא שדינה כקומץ שכן היא באה עמה בכלי אחד.⁽⁴¹⁾

מנין לרבות את הלבונה הבאה בפני עצמה [שאפשר להתנדב לבונה לבד בלא מנחה] ולבונה הבאה בביזכין של לחם הפנים, והקטרת⁽⁴²⁾, ומנחת כהנים שדינה שונה ממנחת ישראל, שכולה כליל, ומנחת כהן

הקרבתה, אף כל קרבן שאחרים באין לה חובה טעון מלח, לאפוקי דם ועצים, שאין מביאין עמם עצים, גם אינם טעונים מלח.

ואי ואולי תרצה לומר שיש לדרוש הפסוק "כל קרבן מנחתך" באופן אחר, ונאמר: מה מנחה מיוחדת שמתרת אחרים, שהקומץ מתיר שיריים באכילה, אף כל שמתיר אחרים יצטרך מלח, ובכך אביא דם שצריך מלח שהרי מתיר את הבשר לאכילה, ואין לי למעט מהפסוק אלא עצים, שהרי אינם מתירים אחרים? תלמוד לומר "מעל מנחתך" ולא מעל דמך!

יכול תהא מנחה כולה, ואף השיריים

41. המנחת אברהם הביא לחקור האם הלבונה הבאה עם המנחה בכלי א' היא בעצם חלק מהמנחה, או שהיא דבר נוסף עליה, וכתב שלכאורה מברייאתא זו שלומדים דין מלח בלבונה מהפסוק ד"קרבן מנחתך", ואין צורך לריבוי ד"על כל קרבןך", יש להוכיח שהיא נחשבת מהמנחה עצמה, אולם לקמן בגמרא אמרו שהלבונה נחשבת שבאה לחובת המנחה, כמו נסכים הבאים חובה לקרבן, ומשמע שהוא דבר נוסף עליה, עוד הביא שבתורת כהנים לומדים לבונה הבאה בכלי א' להצריך מלח מ"על כל קרבןך", ולא כמו הברייאתא שבגמרא. ועיין בזה עוד בהערות לקמן [כא א].

42. המנחת חינוך [קיא א] כתב שגם הקטרת שכהן גדול היה מקטיר ביום הכפורים בקדש הקדשים היה טעון מלח, אולם המקדש דוד [יג] כתב לדון שדוקא קטרת של כל יום צריכה מלח, דאמנם אינה דומה לפרט של קומץ המנחה מאחר והיא נקטרת בפנים, מכל מקום שניהם היו קרבים על מזבח, מה שאין כן זו שלא היתה על מזבח כלל.

הרמב"ם, שבמנחות שאינם נקמצות אין המליחה מעכבת בהם, ומשום שדינם לענין מליחה כשאר הקרבנות כולם, אם כן מטעם נוסף אין מליחת הזר פוסלת בהם, שהרי גם אם לא מלח כלל כשר בהם.

והנה הרע"ב פירש במשנה ש"לא מלח" הכונה שמלח רק את הקומץ ולא את כל המנחה, והקשה הגרע"ק איגר דאם כן משמע שלכתחילה יש למלוח את כולה, ולכן אמר התנא "לא מלח כשר", והרי לקמן בברייאתא למדנו מפסוק שאין מולחים אלא את הקומץ, ולא את כל המנחה, והניח בצ"ע, והשפת אמת חידש שמה שלמדנו לקמן לחלק בין הקומץ לכל המנחה, הוא רק לענין בדיעבד, אבל לכתחילה צריך למלוח את כולה קודם הקמיצה, וכן כתב גם כן החתם סופר חולין [יד] ליישב דעת הרא"ה שהביא הר"ן שם. והנה גם להרע"ב יתפרש התירוק השני שבגמרא כמו שביאר הלחם משנה הנ"ל, כלומר שמליחה עצמה מעכבת לפי תנא דמתניתין, כמו לרבי יהודה ורבי שמעון, וכפי שפסק רב, ורק שיש חילוק בזה בין הקומץ לכל המנחה.

"כלל ופרט וכלל", ודורשים לרבות כל דבר שדומה ל"פרט".

ומתרצינן: הכי קאמר תנא דברייתא: אימא לא נדרוש לרבות כל הדומה למנחה, אלא כך נדרוש: "קרבן" כלל, ו"מנחה" — פרט, "כלל ופרט" — אין בכלל אלא מה שבפרט, מנחה אין, מנחה צריכה מלח, מידי אחרינא שאר קרבנות לא טעונים מלח?

הדר אמר ברייתא: "על כל קרבנד" חזר וכלל, והוי ליה כלל ופרט וכלל — ואי אתה דן אלא בעין הפרט, מזה הפרט קרבן מנחה מפורש שאחרים באין לה חובה, אף כל קרבנות שאחרים באין לה חובה, וכמו שאמרה הברייתא ברישא, שנתרבו כל הדומים למנחה.

ומבארין: "אחרים דבאין לה חובה" מאי ניהו? עציב, שבאים עם המנחה, אף כל דבר שמביאים עמו עציב טעון מלח.

והוינן בה: אימא נאמר שהמיוחדות של מנחה ש"אחרים באין לה חובה", פירושו, שיחד עם הקרבן מנחה, מביאים עוד קרבן, ומאי ניהו — לבונה הבאה חובה עם הקומץ, ונאמר, אף כל קרבן שבא עמו עוד דבר לחובה, טעון מלח, ואם נדרוש כך אייתי נרבה שגם דם טעון מלח, משום שאחרים באין לו חובה דאיכא נסכים שבאין עמו חובה, שהנסכים באים עם הזבח?

ומתרצינן: נסכים אינם נחשבים כמי שבאים עם הדם של הזבח, אלא בהדי אימורין הוא דאתו!⁽⁴³⁾

משיח שהיא מנחת חביתין שמקריב כהן גדול בכל יום, ומנחת נסכים שמביאים עם הקרבן, אימורי הטאת, ואימורי אשם, ואימורי קדשי קדשים, כבשי עצרת, ואימורי קדשים קלים, ואברי עולה ועולת העוף שכל אלו טעונים מלח, הרי הפסוק מדבר על קרבן מנחה?
תלמוד לומר "על כל קרבנד תקריב מלח".

אמר מר: אין לי אלא קומץ, מנין לרבות את הלבונה, מרבה אני את הלבונה שכן באה עמה בכלי אחד. מנין לרבות את הלבונה בפני עצמה וכו'.

והוינן בה: למה צריך את הפסוק "על כל קרבנד" לרבות כל אלו והא אמרת: מה מנחה מיוחדת שאחרים באין לה חובה אף כל שאחרים באין לה חובה, ובכלל זה כל אלו שמנתה הברייתא, שהם צריכין עציב להקרבתם ואפשר ללמוד אותם מ"מנחה"?

הקדמה לתירוץ הגמרא: בשלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, יש מידה "כלל ופרט", והיינו, שהתורה כתבה מילה, שמשמעותה, שהדין עליו דיברה התורה, הוא על כל הדברים. ואחר כך פרטה התורה דבר אחד, ויש לנו לומר שדין זה שהתורה דיברה עליו, אינו נוהג אלא בדבר המסויים הזה. ומה שהתורה כתבה בתחילה את ה"כלל" הראשון, הוא לרבות עוד דבר אחד.

אמנם, אם אחרי ה"פרט", כתבה התורה עוד איזו מילה, שמשמעותה שדין זה שדיברה עליו התורה, הוא על כל דבר, הרי זה נקרא

נאבדו האימורין, שאינו מביא נסכים, שהרי רק מחמת האימורין נתחייב בנסכים, ולפי דחיית

43. השפת אמת והחזו"א [כז ח] מעירים שלפי הסלקא דעתך היה הדין לכאורה שאם נטמאו או

מאי טעמא? מסתבר שצריך בהקטרת הזבח "אכילה ושתייה", והיין של הנסכים הוא השתייה, הבאה עם האימורין שהם אכילה.

ומקשינן: **אדרבה** מסתברא שהיין לצורך הדם של הזבח הוא בא, שהרי הדם הוא **כפרה** והיין הוא **שמחה**, ודרך המתכפר שהוא שמח לאחר כפרתו?

ומתריצין: **אלא** לכך לא מרכים דם שבאים עמו נסכים, כמנחה שבאה עמה לבונה, לפי שאינם דומים, **שלבונה באה עמה** עם המנחה **בכלי אחד** ואילו **נסכים אין באין עם הדם בכלי אחד**. **אבל** כשאנו מרכים כל קרבן שבאים עמו **עצים** הרי זה דומה למנחה **דכי היכי דמתכשרא בהו בעצים מנחה** — **הכי מתכשרא בהו כולוהו קרבנות!**

והוינן בה: **ואימא** כך נדרוש את הכלל ופרט וכלל: **מה הפרט מפורש שאחרים באין לה חובה ומתרת שכן הקומץ מתיר שיריים באכילה, אף כל הדומה בשני צדדין, שאחרים באין לה חובה, ומתרת, ומאי ניהו — לבונה הבאה בבזיכין, דשריא שמתירה את לחם הפנים וגם טעונה עצים, אבל מידי אחרונא שאר קרבנות לא יטענו מלח?**

ומתריצין: **מדאיצטריך** קרא ד"מעל מנחתך" למעט ולא **מעל דמך**, מזה שהתורה כתבה מיעוט שדם לא צריך מלח, שמע מינה שלוליא המיעוט היינו מרכים גם דם, אף שאינו דומה למנחה אלא בצד אחד, בזה שמתיר כמותה, **מכלל דהנך כולוהו**, כל הקרבנות שלא נתמעטו, **אתו מרכים אותם** שטעונים מלח, הואיל ודומים למנחה **בחד**

צד, שאחרים באים להם חובה!

אמר מר: "מעל מנחתך" ולא **מעל דמך**.

והוינן בה: **ואימא** לא נמעט דם, אלא כך נדרוש: "מעל מנחתך" ולא **מעל איבריך** שאיברים הקרבים על גבי המזבח לא יהיו טעונים מלח?

ומתריצין: **מסתברא** שאיברים הוה ליה לרבווי, **שכן** האיברים דומים למנחה יותר מאשר הדם, בדברים דלהלן:

א. **אחרים באין לה חובה כמותה.**

ב. נשרפת על **האישום כמותה**, מה שאין כן דם שאינו נשרף על גבי המזבח.

ג. הוא קרב רק **בחויץ כמותה**, שאיברים ומנחות קרבים רק על המזבח החיצון, אבל דם יש לפעמים שנכנס לפנים בהיכל להזאה.

ד. חייבים עליהם כרת משום **נותר כמותה**.

ה. וכן יש בהם חיוב כרת אם אכלם **בטומאה כמותה**.

ו. ואם מעל בהם חייב עליהם קרבן **מעילה כמותה**, מה שאין כן דם שנתמעט מחיוב של נותר וטומאה ומעילה.

ומקשינן: **אדרבה**, דם הוה ליה לרבווי, שהרי כ-ב דומה הוא למנחה בכך, **שכן הוא:**

א. מתיר את הקרבן להאכל, **כמותה**.